

УДК 342.9(477):355

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.44>

ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ, РОЗПОДІЛУ ТА ОБЛІКУ МІЖНАРОДНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ СИЛ БЕЗПЕКИ І СИЛ ОБОРОНИ УКРАЇНИ¹

Горобець Н.С.,
*доктор філософії в галузі права,
старша викладачка кафедри адміністративного,
господарського права та фінансово-економічної безпеки
Сумського державного університету
ORCID: 0000-0002-0282-2775
e-mail: ns.andriychenko@yur.sumdu.edu.ua*

Горобець Н.С. Особливості отримання, розподілу та обліку міжнародної військової допомоги для сил безпеки й оборони України.

Стаття присвячена дослідженню особливостей отримання, розподілу та обліку міжнародної військової допомоги для сил безпеки і оборони України з урахуванням внесених змін до законодавства. Розкрито зміст термінів «військове майно», «майно Збройних Сил України», «міжнародна військова допомога» закріплених в чинному законодавстві України. Наголошується, що незважаючи на визначення поняття «міжнародна військова допомога» на підзаконному рівні, вказівка в його змісті на «інші ресурси, не заборонені законом», не дає вичерпної відповіді на питання, що включає у себе міжнародна військова допомога. Визначено, що органи військового управління Збройних Сил України є основними суб'єктами організації отримання та передачі міжнародної військової допомоги силами безпеки і оборони, а Генеральний штаб Збройних Сил України забезпечує її розподіл між військовими частинами, які відповідають за облік такого майна. З'ясовано, що питання обліку міжнародної військової допомоги врегульовано актом, який регулює питання обліку військового майна загалом. Звернено увагу, що у разі отримання міжнародної військової допомоги, яка не може бути віднесена до військового майна в розумінні законодавця, виникає питання, на підставі якого нормативного акту здійснювати її облік. Наголошено на доцільності використання цифрових технологій для забезпечення ефективного, раціонального та прозорого використання міжнародної військової допомоги. Встановлено, що в Україні фактично запущено три рівні обліку постачання та використання озброєння: програма LOGFAS, нова програма обліку та логістики військової техніки «Коровай» та модуль на базі програми «СОТА» і стан обліку міжнародної військової допомоги за допомогою цифрових технологій все ще удосконалюється. Зазначається, що програма LOGFAS стає одним із основних інструментів оцифрування переліку наявних у Збройних Силах України ресурсів, зокрема тих, що надаються як міжнародна військова допомога, що сприяє ефективному матеріально-технічному плануванню. Зроблено висновок, що подальший аналіз юридичних аспектів отримання, розподілу та обліку міжнародної військової допомоги для забезпечення ефективності процесів надання та використання міжнародної військової допомоги Україні є актуальним напрямком наукових досліджень.

Ключові слова: військове майно, майно Збройних Сил України, міжнародна військова допомога, облік, органи військового управління.

Horobets N.S. Peculiarities of receiving, distributing and accounting of international military aid for the security forces and defense forces of Ukraine.

The article is devoted to the study of the peculiarities of receiving, distributing and accounting for international military aid for the security and defense forces of Ukraine, taking into account the changes

¹ Дослідження виконане в рамках держбюджетної науково-дослідної роботи № 0123U1945 «Національна безпека України через запобігання фінансовим шахрайствам та легалізації брудних грошей: воєнні та післявоєнні виклики».

made to the legislation. The meaning of the terms «military property», «property of the Armed Forces of Ukraine», «international military aid» enshrined in the current legislation of Ukraine is disclosed. It is emphasized that despite the definition of the concept of «international military aid» at the sub-legal level, the indication in its content of «other resources not prohibited by law» does not provide a comprehensive answer to the question of what is included in international military aid. It was determined that the military management bodies of the Armed Forces of Ukraine are key entities that organize the receipt and transfer of international military aid by the security and defense forces, while the General Staff of the Armed Forces of Ukraine ensures its distribution among military units that are responsible for accounting for such property. It was found that the issue of accounting for international military aid is regulated by an act that regulates the issue of accounting for military property in general. Attention has been drawn to the fact that in the case of receiving international military aid, which cannot be classified as military property in the sense of the legislator, the question of which regulatory act to perform its accounting should be recommended. The expediency of using digital technologies to ensure effective, rational and transparent use of international military aid was emphasized. It was established that three levels of accounting for the supply and use of weapons have actually been launched in Ukraine: the LOGFAS program, the new program for accounting and logistics of military equipment «Korovai» and a module based on the «SOTA» program, and the state of accounting for international military aid with the help of digital technologies is still being improved. It is noted that the LOGFAS program is becoming one of the main tools for digitizing the list of resources available in the Armed Forces of Ukraine, in particular those provided as international military aid, which contributes to effective logistics planning. It was concluded that further analysis of the legal aspects of receiving, distributing and accounting for international military aid to ensure the effectiveness of the processes of providing and using international military aid to Ukraine is an actual direction of scientific research.

Key words: military property, property of the Armed Forces of Ukraine, international military aid, accounting, military management bodies.

Постановка проблеми. Питання правового закріплення механізму отримання, розподілу, обліку та інших дій щодо міжнародної військової допомоги для сил безпеки й оборони України з початком повномасштабної військової агресії РФ стало одним із актуальних. Це обумовлено як необхідністю побудови в країні такого механізму, що дозволив би на всіх рівнях влади усвідомлювати нагальні потреби сил безпеки й оборони країни, мінімізувати корупційні ризики, оптимізувати адміністративні та законодавчі процедури в цих питань, так і доцільністю створення «єдиного вікна» для спілкування з країнами-партнерами, які надають міжнародну військову допомогу. На досягнення цієї мети Кабінет Міністрів України 13.02.2024 р. затвердив постанову № 168. Наведені у вказаному підзаконному акті положення є критично важливим для зміцнення обороноздатності країни, поліпшення міжнародної допомоги та потребують подальшої наукової розробки для їх правильного практичного застосування.

Мета дослідження. З урахуванням наведеного метою дослідження є з'ясування особливостей отримання, передачі та обліку міжнародної військової допомоги для сил безпеки й оборони України зважаючи на внесені в законодавство зміни.

Стан опрацювання проблематики. Аналіз та узагальнення публікацій та досліджень свідчить про те, що питання отримання, розподілу та обліку міжнародної військової допомоги, зважаючи на його новизну, ще не було належним чином науково розробленим. Водночас на окремі аспекти отримання, передачі та обліку військового майна у своїх працях звертали увагу Бугайова О.О., Ганненко Ю.О., Кивлюк С.К., Козадаєв В.С., Лаврук М.П., Лазоренко В.І., Щербина В.С., а на особливості використання інформаційних систем для цих процесів – Купрієнко Д.А., Саган В.В., Фролов О.С. та ін.

Виклад основного матеріалу. У лютому 2024 року Кабінетом Міністрів України було визначено механізм взаємодії державних органів щодо залучення, отримання, передачі, обліку, моніторингу та контролю за використанням міжнародної військової допомоги. Відповідно до постанови уряду організація ведення обліку міжнародної військової допомоги здійснюється відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» і Положення про порядок обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних Силах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 04.08.2000 р. № 1225 [1]. В зазначеному акті поняття «військове майно» використовується у розумінні наведеному в Законі України «Про пра-

вовий режим майна у Збройних Силах України» від 21.09.1999 р. як державне майно, закріплене за військовими частинами, закладами, установами та організаціями ЗСУ (ст. 1) [2]. П.М. Кондик також зауважує, що з наведеної дефініції, очевидно, що, по-перше, військове майно – це майно державної форми власності, по-друге, це майно, закріплене за військовими частинами, закладами, установами, організаціями. Отже, будь-яке майно, закріплене за військовими частинами, має статус військового [3, с. 69]. Водночас необхідно зауважити, що коли мова йде про міжнародну військову допомогу, то вона є державною власністю на момент її передачі країнами-партнерами України.

Науковці також звертають увагу, що потребує уніфікації термінологія в частині розмежування понять «військове майно» та «майно Збройних Сил України». Майно ЗСУ включає, крім військового майна й інші види майна. Але у Законі України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» наведено визначення лише військового майна. Зі змісту статей закону неможливо виокремити у складі майна ЗСУ «невійськове майно», то правильно використовувати поняття «майно Збройних Сил України» [4]. Зважаючи на організаційну структуру ЗСУ можна припустити, що майном ЗСУ є майно закріплене за органами військового управління, з'єднаннями, військовими частинами, військовими навчальними закладами, установами, організаціями [5, с. 54]. А весь комплекс майна, яке знаходиться у ЗСУ можна класифікувати на військове майно, яке призначене для використання виключно з військової метою (озброєння, військова техніка, боєприпаси) та майно подвійного призначення [6]. Аналіз поняття «військове майно» показує, що необхідно розрізняти: 1) нерухоме військове майно: будинки, споруди, різні об'єкти розміщені на землі; 2) рухоме військове майно здатне переміщуватися (перевозитись): матеріальні засоби (боєприпаси, пально-мастильні матеріали, продовольство, технічне, аеродромне, шкіперське, медичне, побутове, хімічне майно, майно зв'язку тощо), які підвозяться (подаються) військам (силам) [7, с. 112]. Майно подвійного призначення крім використання військовими організаціями, може також бути товаром на цивільному ринку (продовольство, речове майно, автомобільна техніка, казармено-житловий фонд тощо) [6, с. 61]. І така позиція відповідає Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» від 20.02.2003 р. Більше того визначення міжнародної військової допомоги запропоноване Постановою Кабінету Міністрів України від 13.02.2024 р. також охоплює озброєння, військову та спеціальну техніку, матеріально-технічні засоби, роботи і послуги, інші не заборонені законодавством ресурси [1]. Але згадані урядом «інші не заборонені законодавством ресурси» не дають вичерпної відповіді на питання, що є міжнародною військовою допомогою. Оскільки такими ресурсами можуть бути і товари подвійного призначення, які одночасно використовуються військовими та є товаром на цивільному ринку.

Оскільки облік та інші дії щодо міжнародної військової допомоги здійснюються відповідно до Положення про порядок обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних Силах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 04.08.2000 р. № 1225 необхідно зауважити, що він визначає порядок дій щодо військового майна. Тому у разі надання країнами-партнерами ресурсів, які не охоплюються поняттям «військове майно» виникає питання на підставі яких норм здійснювати облік та інші дії щодо такого майна.

Майно набуває статусу військового з моменту його надходження до ЗСУ і закріплення його за відповідною військовою частиною. Вказане є важливим для з'ясування моменту з якого міжнародна військова допомога, яка надається у натуральній формі перестає бути такою та набуває статусу військового майна і на таке майно вже поширюється дія норм законодавства України, яке визначає правовий режим майна, закріпленого за військовими частинами, закладами, установами та організаціями ЗСУ. С.О. Іванов вважає, що законодавче визначення моменту набуття майном характеру військового невизначене і пов'язується з розділеними у часі діями: надходженням майна до ЗСУ і закріпленням його за військовою частиною. Тобто майно, що надійшло до ЗСУ, стає військовим з моменту прийняття органом військового управління відповідного рішення про його закріплення [8, с. 118]. Але необхідно зауважити, що рішення про закріплення військового майна за військовими частинами (у разі формування / переформування), його перерозподілу між військовими частинами (у разі розформування), приймає Міноборони (ч. 2 ст. 2 Закону України «Про правовий режим майна в Збройних Силах України»). Тобто ключовий суб'єкт від рішення якого залежить, яке військове майно буде закріплено за військовою частиною ЗСУ це Міноборони. Але очевидно, що рішення приймається не щодо будь-якого майна, а до майна, яке вже має військо-

вий характер, оскільки вказується на «військове майно». На думку В.С. Щербини, із наведених норм випливає наступне: майно набуває статусу військового з моменту його надходження до ЗСУ, а закріплення його за конкретною військовою частиною визначає суб'єкта права оперативного управління зазначеним майном [4, с. 148].

Отримання міжнародної військової допомоги є процесом, за яким держава або міжнародна організація надає іншій державі або організації ресурси, зокрема озброєння, техніку, боєприпаси, логістичну підтримку та навчання персоналу тощо, необхідні для підвищення обороноздатності, забезпечення безпеки та стабільності країни. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13.02.2024 р. № 168 отримання міжнародної військової допомоги на території логістичних пунктів та передачу силам безпеки і оборони організують органи військового управління ЗСУ. Міжнародну військову допомогу між силами безпеки і оборони розподіляє Генеральний штаб ЗСУ зважаючи на найбільш ефективне і раціональне його використання [1]. Генеральний штаб ЗСУ є головним органом військового управління з планування оборони держави, стратегічного планування застосування ЗСУ та визначених сил і засобів інших складових сил оборони, координації і контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та силами оборони у межах, визначених законодавством [9]. Водночас у Положенні про Генеральний штаб Збройних Сил України затвердженого Указом Президента України від 30.01.2019 р. не закріплено це повноваження.

Військові частини зобов'язані використовувати закріплене за ними військове майно лише за його цільовим та функціональним призначенням, але відповідальні за його облік незалежно від призначення та походження [2].

Оскільки відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13.02.2024 р. № 168 організація ведення обліку міжнародної військової допомоги регламентовано Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», то необхідно звернути увагу, що бухгалтерський облік є процесом виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [10].

Облік військового майна ведеться з метою отримання даних про його наявність, втрату, нестачу, рух, вартість, якісний (технічний) стан для організації матеріально-технічного забезпечення військових частин, встановлення належного контролю за умовами зберігання, доцільністю та ефективністю його використання (витрачання), а також з метою підготовки даних для складення облікових документів та державної статистичної звітності. Формою обліку військового майна є запис (відображення) в книгах (картках) обліку, інших матеріальних носіях інформації даних про кількість, якісний (технічний) стан, облікові та заводські номери, вартість (ціну) військового майна, а також про його рух, втрату та нестачу з метою [11].

З метою обліку військового майна почали використовувати програмне забезпечення. Так, у лютому 2024 року п. 9 Інструкції з обліку військового майна у Збройних Силах України було викладено у такій редакції: «Облік військового майна ведеться в паперовій формі або з використанням комп'ютерних програм, інформаційно-комунікаційних систем, комп'ютерів, кінцевого (термінального) обладнання» [12]. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.02.2024 р. № 168 не посилається на цей акт, а закріплює, що організація обліку міжнародної військової допомоги здійснюється відповідно до Порядку обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних Силах від 04.08.2000 р., хоча він не передбачає облік міжнародної військової допомоги в паперовій формі та з використанням сучасних технологій. Втім в умовах необхідності забезпечення найбільш ефективного, раціонального, прозорого використання міжнародної військової допомоги використання сучасних технологій є доцільним.

Сьогодні в Україні вже запущено три цифрові рівні обліку постачання та використання зброї: програма LOGFAS, нова програма обліку та логістики військової техніки «Коравай» та модуль на базі програми «СОТА» [13].

Ще у 2019 році Україна почала впровадження системи обліку і контролю логістики країн НАТО – LOGFAS. Впровадження цього програмного забезпечення з обліку міжнародної допомоги мало на меті забезпечити прозорість та високу ефективність її використання, підвищити взаємосумісність з НАТО на рівні стандартів обліку та планування. З початком повномасштабної військової агресії використання системи LOGFAS для обліку міжнародної допомоги було врегульовано Наказом Міноборони від 18.08.2022 р. № 242/нм «Про впровадження у дослідну експлуатацію ін-

формаційно-комунікаційної системи планування та управління логістичним забезпеченням з використанням спеціалізованого програмного забезпечення НАТО LOGFAS». У підсумку програма LOGFAS є одним з головних інструментів цифровізації логістики у ЗСУ і забезпечує логістичне планування не лише міжнародної допомоги, а і всіх ресурсів ЗСУ.

Висновки. Отримання, розподіл та облік міжнародної військової допомоги є важливими елементами підтримки безпеки та обороноздатності країни, особливо під час війни чи військових конфліктів. Поняття «міжнародна військова допомога» сьогодні нерозривно пов'язане зі змістом таких понять як «військове майно», «майно Збройних Сил України».

Отримання, розподіл та облік міжнародної військової допомоги є цілісним процесом, що охоплює прийняття військових ресурсів від іноземних держав або міжнародних організацій, їх подальший розподіл між військовими підрозділами згідно з національними оборонними потребами, а також ведення системного обліку для забезпечення прозорості, ефективного використання та контролю. Вказаний процес характеризуються певними особливостями: міжнародна військова допомога, отримується на території логістичних пунктів; розподіл такої допомоги між військовими частинами здійснюється під контролем Генерального штабу ЗСУ зважаючи на найбільш ефективне і раціональне його використання; міжнародна військова допомога після її отримання Україною набуває статусу військового майна, майна Збройних Сил України; облік такої допомоги здійснюється відповідно до законодавства, яке визначає порядок обліку військового майна; для забезпечення контролю над міжнародною військовою допомогою застосовуються сучасні цифрові системи обліку, які дозволяють відстежувати кожну одиницю техніки чи зброї з моменту її доставки до конкретного підрозділу. Зокрема, сьогодні в Україні запущено три рівні обліку постачання та використання зброї, що є важливим для забезпечення ефективного використання ресурсів та запобігання втратам. Але стан обліку міжнародної військової допомоги за допомогою цифрових програм все ще удосконалюється. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що подальший аналіз юридичних аспектів отримання, розподілу та обліку міжнародної військової допомоги для забезпечення ефективності процесів надання та використання міжнародної військової допомоги Україні є актуальним напрямком наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Порядок організації взаємодії центральних органів виконавчої влади, інших державних органів щодо залучення, отримання, передачі, обліку, моніторингу та контролю за використанням міжнародної військової допомоги для задоволення потреб сил безпеки і сил оборони у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.02.2024 р. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2024-%D0%BF#Text>.
2. Про правовий режим майна у Збройних Силах України: Закон України від 21.09.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 48. Ст. 407.
3. Кондик П.М. Правові аспекти визначення статусу військового майна. *Правова держава*. 2002. № 5. С. 68–74.
4. Щербина В.С. Правовий режим майна у Збройних Силах України. *Приватне право і підприємництво*. 2012. № 11. С. 148–153.
5. Бугайова О.О. Нормативне визначення поняття майна Збройних Сил України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2020. Вип. 60. С. 53–56.
6. Кисіль В.Й. Поняття та правовий режим військового майна: цивільно-правовий аспект. *Юридична Україна*. 2006. № 2. С. 59–63.
7. Кивлюк С.К., Лазоренко В.І., Ганненко Ю.О., Лаврук М.П. Проблеми управління системою забезпечення військовим майном військ (сил) Збройних Сил України та шляхом їх вирішення. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2021. № 1 (40). С. 111–116.
8. Іванов С.О. Правовий режим майна, закріпленого за військовими частинами. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2004. № 1-2. С. 118-119.
9. Про Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України: Указ Президента України від 30.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23/2019#Text>.
10. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 356.

11. Положення про порядок обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних Силах: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2000 р. № 1225. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1225-2000-%D0%BF#Text>.
12. Про затвердження Інструкції з обліку військового майна у Збройних Силах України: Наказ Міністерства оборони України від 17.08.2017 р. № 440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1192-17#Text>.
13. Україна успішно інтегрується в НАТО на рівні логістики. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2022/10/21/ukraina-uspishno-integrue-tsya-v-nato-na-rivni-logistiki>.